

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

ערב עד סכום מסויים "להלוואותיו של הלווה"

תיק ממונות מס' 1261-סח

(מהד' יב מנ"א)

נושא הדיון

א' לוח מב' כמה וכמה פעמים ונותר חייב לו מההלוואות האחרונות סכום של כ-20.000\$, משום שנקלע לחובות גדולים. הוא מבקש לפרוס לו את החוב ל-20 תשלומים ומבטיח לעמוד במועדי הפרעון. ב' תובע שיפרע הכל כפי שהתחייב.

ההלוואות ניתנו לא' בלי חתימה על שטר, והרישום שלהן נעשה ע"י א' בפנקסו. ב' דרש ערבים, וג' וד' חתמו לו על התחייבות של ערב קבלן "להלוואותיו של א'" עד סכום מסויים (בפתק אחד של הערב ג' נכתב עד סכום של 10.000\$, ובפתק שני נכתב עד סכום מסויים אחר, ותאריך הערבות ניסן תשס"ז. בפתק של הערב ד' נכתב עד סכום של 10.000\$ "בתוקף עד סוכות תשס"ח". ד' טוען שכוונתו היתה עד להלוואות שזמן פרעונן עד סוכות תשס"ח, ולא אלה שזמן פרעונן אחרי סוכות, וב' טוען שהכונה להלוואות שינתנו לא' עד סוכות, גם אם זמן פרעונן מאוחר יותר). כמו כן מחזיק ב' בצ'ק פתוח של א', לביטחון, אך א' טוען שהחשבון בבנק מוגבל והצ'ק לא ייפרע.

פסק דין של פשרה

א. הלווה חייב לפרוע את כל החוב למלווה בתוך ארבעה חדשים, בפריסה של ארבעה תשלומים חדשיים החל מחודש זה.

ב. הערב ג' עומד בחיובו על סך של 4.670\$.

(-) דוד יהושע קניג

(-) שמואל חיים דומב

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדין

- א. ערבות מוגבלת בסכום מסויים על הלואות שאינן קצובות, האם היא תופסת.
- ב. אם לאחר התחייבות הערב פרע הלווה חובות קודמים, וחזר ולווה ממנו, האם בטלה הערבות עם הפרעון.
- ג. ערב על מקצת מהחוב, ופרע הלווה חצי מהחוב, האם זכותו של הערב לומר שחלקו הוא שנפרע.
- ד. האם יתכן לחייב את הערב כדין חוב בשטר, יותר מהלווה עצמו שלווה בע"פ.
- ה. כשיש מחלוקת בין הצדדים על משמעות לשון השטר "עד סוכות" האם הכוונה לזמן פרעון או לזמן הלואה, יד מי על העליונה.

תשובה

- א. מכיון שכאן התחייב הערב בסכום קלוג, נראה שלכו"ע הערבות תופסת, ולא נחלקו הרמז"ס ושאר ראשונים בשו"ע ס"י קלא סעי' יג אלא כשהערבות עלמה אינה מוגבלת בסכום מסויים, וע"כ לדעת הרמז"ס אינה תופסת כדין התחייבות בדבר שאינו קלוג, עיי"ש.
- ואע"פ שהערב לא התחייב על כל סכום ההלואה, הערבות שלו תופסת, וכמו שפסקו המהר"י ברונא ס"י נז, וערוך השלחן ס"י עז סעי' ה, ושו"ת ישמח לב חו"מ ס"י א. ועיי" שו"ע ס"י קלא סעי' ז.
- ב. פסק בשו"ע ס"י פג סעי' ז: אם הלווה מודה בשתי הלואות ושתייהן עבר זמנן ונתן לו מנה סתם ולא פירש, והמלווה אומר שרואה לחשוב אותם צפרעון החוב שאין לו כח על הלווה כל כך ובאחרת יש לו כח יותר כגון שיש לו ערב, והלווה רואה לחשוב אותם צפרעון המלווה שיש לו זה ערב כי אומר שלאותה נתכוון, אין שומעין לו. ע"כ. לפי"ז גם הערב אינו יכול לומר שפרעון הלווה היה על מה שערב.
- אמנם עיי" שו"ת מהרשד"ס חו"מ ס"י לח, הוצא בש"ך ס"י קכט ס"ק ו ופת"ש ס"ק א וקל"ה"ח ס"י מח ס"ק ג: ערב שכתב בכת"י הריני ערב לפלוני שידצנו לבו להלוות לפלוני עד סך כך וכך, אם פרע הלווה והלווה לו שנית אין הערב חייב לפרוע. וכ"כ ערוך השלחן ס"י קכט סעי' ט: הערב אינו אלא על פעם ראשון כגון שנעשה ערב צעד ראובן אם לא פרע להמלווה חייב לפרוע אבל אם פרע לו ואח"כ לווה ממנו סכום זה עוד פעם נסתלקה ערבותו אח"כ התנה כן הערב בפירוש דאף כשיפרע לך וילווה ממך עוד דאז נעשה ערב גם על פעם השני ולא יותר, ואם אמר אני ערב לעולם צעד פלוני על סך כזה נעשה ערב לעולם. ע"כ. ובכסף הקדשים ס"י קכט סעי' ז כתב: מי שאמר ערבות על עלמו שיעשה פלוני מו"מ עם פלוני והיינו שיאמינו בסחורות וממון, וקיצל והחזיר כמה פעמים, שיד צעל השטר על התחטונה, והגם שהלשון

היה על מו"מ סתם והמשמעות על כמה שנים צנתינות והשבות כמה פעמים, מ"מ י"ל דלא קאי רק על פעם אחת, וכאלא אמר לשון ערבות על זמן מרובה, יד בעל השטר על התחונה. ועיי' שו"ת צית אפרים חו"מ סי' כא, ושו"ת חצלת השרון חו"מ סי' צ.

וצנידון דידן שנוסח ההתחייבות של הערב היתה "להלוואותיו של א", ומאז שהתחייב הערב פרע הלואה את רוב החובות הקודמים (מלכד \$4.670), וחזר ולוה, אין הערב חייב על החובות החדשים, כיון שלא פירש שמתחייב אף אם יפרע לו וילוה ממנו שוב.

ג. עיי' שו"ת יד רמה חו"מ סי' יז שנסתפק בזה והעלה שהממע"ה, ועיי' קובץ "בית דוד" חולון חלק חמישי עמ' רלב ואילך, ו"משיב בהלכה" סי' פח מב"י אבהע"ז סי' צג בשם הרשב"א ומהרי"ל דיסקין פסקים אות גד דמסתבר שהמלוה יכול עתה לבחור לו איזה חוב יהיה פרוע. ושאלתי את מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א (ביום כג סיון תשס"ו) והשיב שהערב אינו יכול לומר שנתערב עבור חלק ההלוואה שהלוה יפרע תחילה, אלא כל זמן שעדיין יש חוב, חייב הערב לשלם כמה שנתחייב.

ד. עיי' יד רמה צ"צ פרק עשירי סי' קנא: וכי היכי דלא גבי מיניה דלוה אלא מצני חורין מערב נמי לא גבי אלא מצני חורין, דחיוצא דערב צחיוצא דלוה הוא דתלי, וכל היכא דלוה פטור ערב נמי פטור, וכיון דאי אתי למגבא מיניה דלוה וא"ל פרעתי הלוה נאמן, דמלוה ע"פ היא, כי אתי למטרף ממשעבדי דערב נמי טוענין ללוקח ואימור מפרע פרעיה הלוה למלוה ולא מהני ליה ההוא שטרא דאית ליה עלוי ערב ולא מידי. ע"כ. ודלא כערוך השלחן סי' קכט סעי' ד (ופתח"ח הלואה פי"ד הערה ח), שכתב דאם נעשה לו ערב וכתב לו שטר צפ"ע, יש לו דין מלוה בשטר לטרוף מלקוחות ואפילו המלוה היתה על פה, כיון שהוא שעבד עלמו בכתב.

ה. קיי"ל דיד בעל השטר על התחונה, וה"ה צנידון דידן שאפשר לפרש את משמעות המילים "צתוקף עד סוכות תשס"ח", יד התוצע שהוא בעל השטר על התחונה, ואינו יכול לחייב את הערב על סמך זה, מלכד החסרון בערבות שנתבאר לעיל אות צ.

אברהם דוב לוי.

ב

נראה שאין לפטור את הערב כשלוה ופרע וחזר ולוה אלא אם פרע את הכל וחזר אח"כ ולוה, אבל אם פרע רק חלק מההלוואה הראשונה, והותיר חלק ממנה, וחזר ולוה עוד הלוואות, נראה שהערב אינו נפטור מאותו חלק שנשאר מההלוואה הראשונה, דהנה יש להסתפק ברצונן שלוה משמעון מאה וחזר ולוה ממנו עוד מאה, ואח"כ פרע לו מאה, האם אנו אומרים שהתשלום הוא עבור ההלוואה הראשונה או שאנו

אומרים שהתשלום הוא עבור ההלוואה השניה. ונפ"מ כגון שיש לו ערב על החוב הראשון ולא על השני. והנה הדין הזה מפורש בשו"ע סי' פג סעי' בשומעין בזה למלוה ולא ללווה, וא"כ לכאורה הוא נידון דין שהמלוה יחליט שהתשלומים שהיו ציני וציני לא יזדקפו רק ליתרת החוב שמעל סכום הערבות, וממילא הערבות נשארת בתוקפה. אבל עדיין יש מקום לדון דאולי נאמר דדין דהמחצר איירי רק כשהתכוון המלוה באמת בשעת קבלת התשלום על החוב שאין לו עליו ערב, אלא שקבלו בשתיקה, וע"ז נתחדש שנאמן גם אח"כ לומר מה היתה כוונתו, ואפילו שבלשון המחצר לא הוזכר נאמנות, מ"מ מהדמיון שהוזכר בפוסקים לסיטראי, וכן מלשון התומים ועוד בדין זה, משמע דמשום נאמנות קאתיקן עלה, וא"כ צניד"ד שניכר שגם המלוה וגם הלוה לא נחתו לענין זה כששילם אלא פרע בסתם, אולי אין לו זכות אח"כ לפרש ולכוון קבלת הפרעון נגד חוב מסויים זה. או דלמא שאין זה מטעם נאמנות המלוה אלא הוא זכות בעלם, וחל בסתמא כשקבל הכסף אפילו בסתם, שאנו בעלמינו מכח אומדנא וכד' אומרים שהתשלום נזקף לחוב שיש לו הכי פחות בטחוונות.

ומלאתי בכנה"ג סי' עה הגה"ט ס"ק עז שליין לשו"ת מהר"ש הלוי חו"מ סי' יז בשני לווים החייבים למלוה אחד וערב אחד לשניהם ושילם הערב חלק בסתם, שהרשות ביד המלוה לומר עבור איזה לוח קבל את הכסף. ועיינתי בשו"ת שם ומפורש בלשון השואל דבשעת קבלת התשלום מהערב לא חשב המלוה כלום כי בעלם הערבות הזו היה בלי קבלת קנין והא דשילם הערב חלק מחובותיהם הוא רק בגלל שהוא איש עומד בדיבורו, ואח"כ בגלל דברי ריבות שינה דעתו והחליט שלא לשלם את היתרה, ולכן כל הנידון הוא שיחליט המלוה עכשיו ממי קיבל הכסף אז, וכלשון המהר"ש הלוי שם: "ואע"פ שבשעת הקבלה גם המלוה קבלם בסתם, אפ"ה בכל עת יש יכולת בידו לומר איני רואה לקבלם אלא בשביל פלוני".

א"כ מפורש שציד המלוה להחליט שהערב נשאר בחיובו. ומלאתי ספק זה ממש בשו"ת מהרי"ל דיסקין, פסקים ס"ק נד, ונטייתו ג"כ שהחלטה צידי המלוה, ומציא לזה קלת ראייה מכתובות לו ב אלמנה שמכרה סתם יכולה אח"כ לומר למזונות מכרתי, אבל לבסוף מסתייג, מכיון שמדברי המפרשים לא משמע כן, עיי"ש. וכנראה שלא ראה דברי המהר"ש הלוי הנ"ל.

דוד יהושע קניג.

הערה

המהר"ש הלוי כתב דבכל עת יש יכולת בידו לומר איני רואה לקבלם אלא בשביל פלוני כמו שנראה מדברי בעל התרומות, ולעיל בדברי בעל התרומות כתב הרשות ביד המלוה לומר על חוב פלוני ראוני לקבלם ואין שומעין ללוה שטוען לראונו היה לפרוע חובה פלוני, דהא קיי"ל עבד לוח לאיש מלוה ולפיכך הרשות ביד המלוה לומר לא אשלם אלא לראונו וכו'.

ולפי"ז דכיון דהטעם משום עבד לוח לאיש מלוה ובכל עת יש יכולת בידו לומר, הרי משמע דאין כאן משום אומדנא לקבוע למפרע למי היה הפרעון וכאילו נאמנות למפרע אלא שכך הדין דבמקרה של פרעון ולא הוגדר בזמנו בעד מי נפרע הרי שמעון עבד לוח לאיש מלוה ניתן זכות ביד המלוה לקבוע אפילו אחר זמן הרבה למי יתקב הפרעון. וכן גם פרעון מטעם הערב שגם הוא לא הוגדר בזמנו בעד מי נפרע, וכמו המקרה בשו"ת המהר"ש, הרי שאז הערב כבר נסתלק מלהגדיר את הפרעון מיד אחר שפרע ואח"כ נשאר רק ביד המלוה את הזכות מול הלוה, מטעם עבד לוח לאיש מלוה להגדיר בעד מי הפרעון.

ונכונים דברים אלו בכל פרעון אשר בשעת הפרעון אין עדיין קום סיבה לקבוע בעד מי הפרעון, אבל בערב שבא להתחייב והוא הרי אינו כעת עבד לוח לאיש מלוה, ובפניו כעת רק הלוואה אחת, אומדנא היא דאינו רואה להשאר חייב, ולמה שיקדים

בעת ערבותו להמסך מלאכותי של הערבות שלו ושהכסף שבא ליד הלוה והגיע כפרעון למלוה יהיו על חובות שולדו אחר ערבותו, ובודאי שאינו מסכים שאם בשעת פרעון הלוה למלוה עדיין לא נקבע בעד איזה חוב הפרעון ושרק אח"כ יקבע המלוה, והרי אינו עבד למלוה זה לערבות תמידית. ועוד יותר דאם יהיה היכולת ביד המלוה לקבוע יוכל הלוה במקום לשלם את חובו הראשון לעשות קוניה עם המלוה כדי לקבל ממנו עוד הלוואה.

עוד יש להעיר עפ"י דברי המהר"ש הלוי לאמנם זכותו של המלוה לקבוע בעד מי הפרעון אבל כל זמן שלא קבע זכותם של הלווים עדיין קיים. ובמקרה דגן זכות הערב קיים. ואין נראה כלל דיך מקום לומר טענינן להעמיד זכות קביעת המלוה כנגד הערב, דהרי לא מדין טענה אחינן עלה אלא רק מקום קביעות סם הפרעון.

אמנם נראה בנידון דידן שהערב בעצמו לא הכחיש שהסכים להתחייב גם על חובות חדשים, וא"כ יש כאן התחייבות לכל הפחות על ערבות בעל פה וכמתחייב לעולם, עי' ערוה"ש וואין כאן ענין נוסח "עד שנה" המופיע בסטר של הערב השני, דקם כוונתו שערב אז מוכן הוא להתחייב חובות חדשים. ואולי יש לדון גם מקום ערבות בסטר כיון שהבע"ד מודה (עי' פת"ח פ"ב הערה א). ועי' "משפט הערב" סי' לו ו"עמק יהושפט" סי' כז.

טוביה גולדשמידט.